

Ideologie [1991]

01

Slovo „ideologie“ znamenalo původně jakousi nauku o idejích, ale později došlo k nejrůznějším významovým posunům, na nichž se zapsalo mnoho autorů. Největší význam lze snad připsat Marxovi resp. recepci Marxe po 2. světové válce. Hlavní diskuse se odehrávaly v padesátých a šedesátých letech. Ovšem věcně byla celá Marxova koncepce připravena zčásti již u Hegela a vlastně téměř v úplnosti u Feuerbacha.

02

U F. najdeme klasickou strukturu již hotovou, jen ovšem byla aplikována pouzera náboženství, resp. na vztah člověka k Bohu. F. říká, že theologie je vlastně antropologie, neboť nábožensky se člověk vztahuje ve skutečnosti sám k sobě, ale nikoliv k sobě jakožto individu, nýbrž k rodovému člověku, k člověku jako rodu, ale není si toho vědom, nýbrž vztahuje se takto k sobě, jako by šlo o Boha. Mohli bychom tedy říci: fakticky, reálně se člověk vztahuje k sobě, ale ve svém vědomí to reflektuje nesprávně, falešně. Sám se nepoznává, vidí resp. domnívá se vidět Boha tam, kde je jenom jeho rodová podstata.

03

Marx rozšiřuje platnost tohoto schematu za hranice náboženství. Pomíjí případy všelijakých soukromých omylů a hledá zejména omyly rozšířené, ano masové. A vidí je zejména tam, kde lidé sledují nějaké své zájmy, ale ve svém vědomí to vidí jako sledování nějakých ideálních nebo jinak ušlechtilých cílů. Ideologie se tedy v tomto pojetí stává jakýmsi převlekem, zastíráním skutečnosti a předstíráním čehosi honosnějšího. To, co má být a je zastíráno, jsou především třídní zájmy, na prvním místě zájmy ekonomické, tedy materiální.